

УНИВЕРСИТЕТ ВЪРХНА АНТРОПОЛОГИЧЕСКА ШКОЛА

В ПОИСКАХ СУЩНОСТИ

Сборник статей в честь 60-летия Н. Д. Руссева

*Под редакцией
М. Е. Ткачука и Г. Г. Атанасова*

Библиотека

КИШИНЕВ
2019

HIGH ANTHROPOLOGICAL SCHOOL UNIVERSITY

IN SEARCH OF THE ESSENCE

Essays in honour of Nicolai Russev
on the occasion of his 60th birthday

Edited by
M.E. Tkachuk and G.G. Atanasov

KISHINEV
2019

СОДЕРЖАНИЕ

AD GLORIAM

М. Е. Ткачук (<i>Кишинёв, Молдова</i>). Дунайская элегия Руссева	13
В. Йотов, А. Минчев (<i>Варна, България</i>). Приятелски и колегиален поздрав към Николай Руссев	19
О. А. Довгополова (<i>Одесса, Украина</i>). «Гораздо сложнее было с живыми...»: История одного поселка на границе тектонических сдвигов цивилизаций	21
Список печатных трудов Н. Д. Руссева	25

АНТИЧНЫЕ МОТИВЫ БАЛКАН

А. Минчев (<i>Варна, България</i>). Елинистически фигурални лампи от античного светилище на нос Свети Атанас край Бяла, Варненско	35
А. Орачев (<i>Ахтопол, България</i>). Българският поведенчески стереотип — кимане с глава в знак на съгласие у гетите в <i>Tristia</i> на Овидий	43
В. Йотов (<i>Варна, България</i>). Античная печь III в. на мысе Св. Атанас, Варненская область, Болгария	55

РАННЕЕ СРЕДНЕВЕКОВЬЕ У ГОРОЖАН И НОМАДОВ

С. Б. Сорочан (<i>Харьков, Украина</i>). Баптистерии раннесредневекового византийского Херсона: некоторые итоги изучения	67
М. М. Казанский (<i>Париж, Франция</i>). О «кочевнических юртах» на памятниках оседлого населения лесостепи (V—VIII вв.).	73

НУМИЗМАТИЧЕСКИЕ ЭТЮДЫ

А. В. Кривенко (<i>Тирасполь, Молдова</i>), М. Н. Бутырский (<i>Москва, Россия</i>). Монеты Латинской и Византийской империй из находок на территории Пруто-Днестровья.	89
Н. А. Алексеенко (<i>Симферополь, Крым</i>), Л. В. Дергачёва (<i>Бухарест, Румыния</i>). Молдавская монета на территории средневековой Таврики (краткий обзор) . . .	97

МАТЕРИЯ ЗНАЧЕНИЙ

- М. М. Чореф** (*Нижневартовск, Россия*). К вопросу о датировании совместного правления Радамсадия и Рескупорида V 109
- С. В. Белецкий** (*Санкт-Петербург, Россия*). Новый тип древнерусского княжеского знака 119
- Й. Валериев** (*Бургас, Бългaрия*). Къснономадски пандантиви амулети от района на Долния Дунав 125

РЕЛИКТЫ СТЕПЕЙ ЕВРАЗИИ

- Н. Н. Крадин** (*Владивосток, Россия*). Города в кочевых империях Внутренней Азии. 149
- М. В. Ельников** (*Запорожье, Украина*). Золотоордынское городище Конские Воды по письменным источникам, картографическим материалам и археологическим данным 171
- Л. Ф. Недашковский** (*Казань, Россия*). Остатки погребений, металлические, стеклянные и каменные изделия с Увецкого городища по архивным данным . . 191
- А. Н. Масловский** (*Азов, Россия*). Керамический комплекс как проявление культурного единства оседлого населения европейской части Золотой Орды. Краткий обзор. Общие и частности. 209

УКРАШЕНИЯ ЗОЛОТООРДЫНСКОЙ ЭПОХИ

- К. А. Руденко** (*Казань, Россия*). Золотые и серебряные браслеты XIII—XIV вв. из Булгарской области Золотой Орды: систематизация, атрибуция и датировка. . 239
- С. А. Фидельский** (*Тирасполь, Молдова*), **М. М. Чореф** (*Нижневартовск, Россия*). Бронзовое зеркало золотоордынского времени из окрестностей села Тея на левобережье Нижнего Днестра. 263
- М. В. Квитницкий** (*Тирасполь, Молдова*), **Н. П. Тельнов** (*Кишинёв, Молдова*), **С. Д. Лысенко** (*Киев, Украина*), **С. Н. Разумов**, **В. С. Синика** (*Тирасполь, Молдова*). Золотоордынский погребальный комплекс с зеркалом с изображением сфинксов на Нижнем Днестре 275
- С. С. Рябцева** (†). О некоторых предметах декорировки костюма и украшениях конца XIII — начала XV вв., связанных с золотоордынской традицией 291

ИЗ КУЛЬТУРОЛОГИИ КАРПАТО-ДНЕСТРОВСКИХ ЗЕМЕЛЬ

- И. П. Возный** (*Черновцы, Украина*). Клинковое оружие XII—XV вв. с территории междуречья Верхнего Прута и Среднего Днестра 309
- Б. М. Боднарюк** (*Черновцы, Украина*). Молдо-валашский этнический субстрат в эпоху раннего средневековья: аспекты цивилизационной идентификации в осмыслении румынских историков XX века 331

ЛИЧНОСТИ И ОБРАЗЫ ЭПОХ

- О. М. Луговой (*Одесса, Украина*). Григорий Цамблак и первое упоминание о Хаджибее 341
- А. В. Федорук (*Черновцы, Украина*). «Искусный и очень опытный стратег»: военная деятельность Ивана Русина на службе царей Тырновской Болгарии (20—30-е гг. XIV в.) 349
- Пл. Павлов (*Велико-Търново, България*). За култа към св. Филотея Търновска в средновековна България и Влахия 361
- И. Ф. Грек (*Кишинёв, Молдова*). Рождение историка-болгариста и общественника . . 367

«ОСЕНЬ СРЕДНЕВЕКОВЬЯ»

- Г. Г. Атанасов, К. Р. Димов (*Силистра, България*). Отново за датировката и произхода на пафтите — *corrigenda et addenda* (По повод колекция в Дуловския музей от с. Окорш, Силистренско) 377
- А. В. Красножон (*Одесса, Украина*). Замок Хаджибей: история исследований, датировки, локализация 395
- А. В. Балух (*Черновцы, Украина*). Влияние польско-турецкого соперничества второй половины XVII в. на военно-политическую ситуацию в Карпато-Днестровском регионе 413

К ОСМЫСЛЕНИЮ ТЕОРИЙ И ЗАБЛУЖДЕНИЙ

- В. П. Кирилко (*Симферополь, Крым*). Терминологический аспект в изучении одоннефных храмов средневекового Крыма 427
- Б. Д. Борисов (*Велико-Търново, България*). Проблемът за средновековните сезонни селища от територията на дн. Югоизточна България (трансхуманс или номадизъм) 449
- В. Л. Мыщ (*Санкт-Петербург, Россия*). Мнимое княжество Киркельское в Юго-Западном Крыму XIII—XV вв. 467
- Список сокращений. 475

CONTENTS

AD GLORIAM

M.E. Tkachuk (<i>Kishinev, Moldova</i>). Russev's Danubian Elegy	13
V. Yotov, A. Minchev (<i>Varna, Bulgaria</i>). Greetings to Nikolai Russev from Friends and Colleagues	19
O.A. Dovgopolova (<i>Odessa, Ukraine</i>). "Those alive were much harder to deal with...": history of a settlement on the border between tectonic shifts of civilizations	21
List of Published Scientific Works by N.D. Russev	25

CLASSICAL MOTIVES OF BALKANS

A. Minchev (<i>Varna, Bulgaria</i>). Hellenistic Plastic Lamps from the Ancient Sanctuary at Sveti Atanas Cape near Byala, Varna Region	35
A. Orachev (<i>Ahtopol, Bulgaria</i>). The Bulgarian Behavioral Stereotype, Head Nodding Used by the Getae as a Sign of Consent in Ovid's Tristia	43
V. Yotov (<i>Varna, Bulgaria</i>). Antique Kiln of 3rd Century on Sveti Atanas Cape, Varna Region, Bulgaria	55

EARLY MIDDLE AGES AT BURGHERS AND NOMADS

S.B. Sorochan (<i>Kharkiv, Ukraine</i>). Baptisteries of the Early Medieval Byzantine Cherson: some results of study	67
M.M. Kazanski (<i>Paris, France</i>). On the "Nomadic Yurts" on the Sites of the Settled Population of the Forest-steppe (5th—8th Centuries)	73

NUMISMATICAL SKETCHES

A.V. Crivenco (<i>Tiraspol, Moldova</i>), M.N. Butyrsky (<i>Moscow, Russian Federation</i>). Coins of the Latin and the Byzantine Empires by the Finds on the Territory of Prut-Dniester Region	89
N.A. Alekseienko (<i>Simferopol, Crimea</i>), L.V. Dergacheva (<i>Bucharest, Romania</i>). The Moldovan Currency Discovered in Medieval Taurica (short overview)	97

MATTER OF MEANINGS

- M.M. Choref** (*Nizhnevartovsk, Russian Federation*). **On Dating of the Joint Rule of Rhadamsades and Rhescuporis V** 109
- S. V. Beletsky** (*Saint Petersburg, Russian Federation*). **New Type of the Old Russian Princely Token** 119
- I. Valeriev** (*Burgas, Bulgaria*). **Late Nomadic Pendent Amulets from the Lower Danube** . 125

RELICS OF THE STEPPE EURASIA

- N. N. Kradin** (*Vladivostok, Russian Federation*). **Cities in Nomadic Empires of Inner Asia** 149
- M. V. Elnikov** (*Zaporizhzhia, Ukraine*). **Golden Horde Hillfort Konskie Vody by Written Sources, Cartographic Materials and Archaeological Data** 171
- L. F. Nedashkovsky** (*Kazan, Russian Federation*). **The Remains of Burials, Metal, Glass and Stone Wares from the Uvek Hillfort by Archival Materials** 191
- A. N. Maslovskiy** (*Azov, Russian Federation*). **Ceramic Complex as a Sign of Cultural Unity of Settled Population of Golden Horde. Brief review. Common and particular** . . 209

DECORATIONS OF THE GOLDEN HORDE TIME

- K. A. Rudenko** (*Kazan, Russian Federation*). **Gold and Silver Bracelets of the 13th—14th Centuries from the Bulgar Region of the Golden Horde: systematization, attribution and dating** 239
- S. A. Fidelski** (*Tiraspol, Moldova*), **M. M. Choref** (*Nizhnevartovsk, Russian Federation*). **A Bronze Mirror of the Golden Horde Time from the Outskirts of the Teia Village on the Left Bank of the Lower Dniester** 263
- M. V. Kvitnytskyi** (*Tiraspol, Moldova*), **N. P. Telnov** (*Kishinev, Moldova*), **S. D. Lysenko** (*Kiev, Ukraine*), **S. N. Razumov**, **V. S. Sinika** (*Tiraspol, Moldova*). **Golden Horde Grave with a Mirror with the Image of Sphinxes in the Lower Dniester Region** 275
- S. S. Ryabtseva** (†). **On Some Elements of Costume Decoration and Adornments of the Late 13th — Early 15th Centuries Associated with the Golden Horde Tradition** . . 291

PAGES FROM THE CULTUROLOGY OF THE CARPATHIAN-DNIESTER LANDS

- I. P. Vozny** (*Chernivtsi, Ukraine*). **The Blade Weapon of the 12th—15th Centuries from the Territory between the Upper Prut and the Middle Dniester** 309
- B. M. Bodnariuk** (*Chernivtsi, Ukraine*). **Moldo-Wallachian Ethnic Substrate in the Early Middle Ages: aspects of civilization identification as understood by the Romanian historians of the 20th century** 331

PERSONS AND IMAGES OF THE TIME

O.M. Lugovyi (<i>Odessa, Ukraine</i>). Grigorij Tsamblak and the First Record of Khadjibey	341
A. V. Fedoruk (<i>Chernivtsi, Ukraine</i>). “A Skilled and Very Experienced Strategist”: Military Activities of Ivan Rusin in the Service of the Tsars of Tarnovo Bulgaria (20—30s years of the 14th century)	349
Pl. Pavlov (<i>Veliko Tarnovo, Bulgaria</i>). The Cult of St. Phylotea of Tarnovo in Medieval Bulgaria and Wallachia	361
I. F. Grek (<i>Kishinev, Moldova</i>). Birth of a Historian-Bulgarist and Social Activist	367

“THE AUTUMN OF THE MIDDLE AGES”

G. G. Atanasov, K. R. Dimov (<i>Silistra, Bulgaria</i>). Once Again about the Dating and Origin of the Clasps Called Pafta — corrigenda et addenda (On the occasion of the collection in the museum of Dulovo, found in the area of Okorsh, Silistra region) . . .	377
A. V. Krasnozhon (<i>Odessa, Ukraine</i>). The Khadzhibey Castle: History of Research, Dating, Localization	395
O. V. Balukh (<i>Chernivtsi, Ukraine</i>). The Influence of the Polish-Turkish Rivalry in the Second Half of the 17th Century on the Military and Political Situation in the Carpathian-Dniester Region	413

UNDERSTANDING THEORIES AND DELUSIONS

V. P. Kirilko (<i>Simferopol, Crimea</i>). Terminological Aspect in Studies of Single-Nave Basilicas in the Medieval Crimea	427
B. D. Borisov (<i>Veliko Tarnovo, Bulgaria</i>). The Problem of the Seasonal Settlements on the Territory of Today’s South-Eastern Bulgaria (Transhumance or Nomadism)	449
V. L. Mytz (<i>Saint Petersburg, Russian Federation</i>). The Imaginary <i>Kirkel</i> Principality in South-Western Crimea (13th—15th Centuries)	467
Abbreviations	475

А. Орачев

Българският поведенчески стереотип — кимане с глава в знак на съгласие у гетите в Tristia на Овидий

Keywords: Ovid, Tristia, Getae, head nod, ethnic stereotype, Bulgarian behavioral stereotype, Thracian language, Scylaueni

Ключевые слова: Овидий, «Скорбные элегии», геты, кивание, этнический стереотип, болгарский поведенческий стереотип, фракийский язык, склавены

A. Orachev

The Bulgarian Behavioral Stereotype, Head Nodding Used by the Getae as a Sign of Consent in Ovid's Tristia

The tenth elegy in the Fifth Book of “Sorrows” (Tristia 5.10), which Ovid wrote in 12th year AD, was repeatedly commented on and translated for historical, ethnic and literary purposes. Particularly, for Tristia 5.10.41—42 it was noted that “the text seems to be dubious” and such translations were offered that did not reflect the essence of that elegiac observation by the Roman poet. In 1975, Friedrich Hauben perceived the meaning and made an ethnographic parallel to point out that only Bulgarians and Greeks had the opposite use of a pan-European gesture system with head nodding expressing consensus or negation. However, the «ethnic stereotype» described by Ovid is characteristic only for the Bulgarians in Europe, and when registering an approving head nod (top-down) or turning it left and right (as a sign of denial) in present Turkey, Macedonia and Albania, we must seek for the ancient substrate (the presence of similar substrates in India also requires further research). The Getaic head nodding as a consensus for now has no other explanation except for the fact that the Getae, like the other Thracian communities, had not “disappeared”, but what is more, made a significant contribution to the evolution of the Bulgarians as an ethnic group. Against the background of the available evidence and futility of the German thesis of Völkertode of the “ancient peoples”, however paradoxical it sounds, there is literally no need to prove that the Getae and the Dacians were the main part of those North Thracian peasant communities, which in the written documents from the end of the 6th century AD on began to be designated in Greek as Σκλάβῆνοι or Σκλαῦνοι, while in Latin — Scylaueni, Sclavi, Scylauini.

A. Орачев

Българският поведенчески стереотип — кивание головой в знак согласия у гетов Овидия

Десятая элегия пятой книги «Скорбных элегий» (Tristia 5.10), которую Овидий написал в 12 г.н.э., многократно комментировалась и переводилась в исторических, этнографических и литературных целях. Специально в связи со «Скорбными элегиями» (5.10. 41—42) отмечается, что «текст сомнителен: по-видимому...» и даются переводы, которые не отражают сущности в элегическом наблюдении этого римского поэта. В 1975 г. Фридрих Хаузен уловил смысл и провел этнографическую параллель, чтобы указать, что только современные болгары и греки имели противоположную общеевропейской системе жестов головой в знак согласия или отрицания. Описанный Овидием «этнический стереотип» в Европе характерен только для болгар. Однако при отмеченном одобряющем кивании (вверх-вниз) или качании головой (влево-вправо) в знак отрицания в современных Турции, Македонии и Албании следует искать древнюю основу (наличие подобных традиций также и в Индии требует дополнительных исследований). Гетское кивание головой в знак согласия теперь нечем другим объяснить, кроме как фактом, что геты, подобно другим фракийским общностям, не только не «исчезли», но влились существенной частью в болгарскую народность.

На фоне имеющихся данных и недостатков немецкого тезиса о Völkertode — «смерти старых народов», сколько бы парадоксально это ни звучало, нет необходимости доказывать, что геты и даки составляют основную часть тех северофракийских сельских общностей, которые в письменных сведениях начиная с конца VI в. обозначаются по-гречески как склабины (Σκλάβῆνοι) или склавены (Σκλαῦνοι), а по-английски — Scylaueni, Sclavi, Scylauini.

Произведения на Публий Овидий Назо (*Publius Ovidius Naso*) многократно са използвани за исторически, „етнически“ и литературни цели¹, като започва да се мисли и да се

открива някаква „гетизация“ на гръцкия език²

¹ За „историята“ у Овидий виж напр. (Syme 1978), за „етническите“ интерпретации — (Shchukin 1989; Шапошников 1991; Кукулина 1999; Hind 2007; Mantzilas 2014), а за литературно-историческите — (Stroh 1981).

² Напр. у (Gehman 1915) с по-старата лит.; срв. с идеята за „socio lingua“ и „интерфериращото влияние на гетския език“ у (Гандева 1968; Gandeve 1968a; 1969); срв. (Шапошников 1991) и виж прегледа и критиката у (Подосинов 1985: бел. 406 и особено бел. 435; Подосинов 1985a; Podosinov 1986), както и обзора за „езика на Овидий в изгнание“ на (Stevens 2009).

и дори „сарматизация“ на Томи³. Сред произведенията на римския поет особено място заема стихосбирката *Tristia* (виж за *Tristia* (Тѳу): Bakker 1946; срв. Nagle 1980; Classen 2009): тя се състои от 50 скръбни елегии, които са групирани в пет книги. Овидий ги твори долугоре по една на година (от 8 до 12 г. сл. Хр.) по време на своето „изгнание“ (Stroh 1981; Williams 1994; Classen 2008; Tola 2008), когато — по думите на F. Millar, мисли за „Рим, видян от Томи“ (Millar 1993). Избраният за анализ текст в *Tristia* 5.10.1—43 (ed. Hall) гласи:

Ut sumus in Ponto, ter frigore constitit Hister,
Facta est Euxini dura ter unda maris...
Quem tenet Euxini mendax cognomine litus,
Et Scythici vere terra sinistra freti...
Exercent illi sociae commercia linguae:
Per gestum res est significanda mihi.
Barbarus hic ego sum, qui non intellegor ulli,
Et rident stolidi verba Latina Getae;
Meque palam de me tuto male saepe loquuntur,
Forsitan obiciunt exiliumque mihi.
Utque fit, in me aliquid ficti dicentibus illis
Abnuem quotiens adnuemque, putant...“

Елегията е написана през лятото или есента на 12 г. сл. Хр. (Гандева 1968: 58; срв. Besslich 1972), а проф. Руска Гандева превежда този пасаж на български език (Гандева 1949: 176—177), прави бележки към „тънките“ места в текста и по повод на „*Et Scythici vere terra sinistra freti*“ заявява: „С моя израз поетът означава земята край западния бряг на Черно море. За този, който влиза от Босфора в Черно море, моя бряг се намира от лявата му страна. Не трябва да се забравя, че латинската дума „ляв“ (*sinister*) има и значението неблагоприятен, злокобен“ (Гандева 1949: 181, бел. 19). Нейната бележка обаче в действителност се разминава с наличната информация, защото добре начетенят Овидий е знаел, щото за елинските автори Черно море (*Pontos Euxeinos* — рис. 1) се състои от две части „ляв“ и „десен Понт“, което е отразено добре и в „География“ на Страбон⁴. Същевременно за интересувания ме па-

саж (*Utque fit, in me aliquid ficti dicentibus illis Abnuem quotiens adnuemque, putant*) липсва коментар, а даденият превод (*И както става в подобни случаи, те заключават за каквото и да било в моя вреда, колчем кимвам „да“ или „не“, когато нещо ми казват*) (Гандева 1949: 176) не разкрива същината на елегичното авторско наблюдение над едно специфично за гетите кимане с глава.

Впрочем не му обръщат нужното внимание и всички други известни ми изследователи на *Tristia*. Едва през 1975 г. Friedrich Hauben в „*Adnuo and abnuo in Ovid's Tristia* 5,10,41—42“ долови смисъла и направи етнографски паралел, за да посочи, че единствено българите и гърците били имали противоположна на общоевропейската система на кимане с глава в знак на съгласие (Hauben 1975). Десет години по-късно го последва и Александър Подосинов, който превежда: „Случається, что когда они говорят про меня какую-то ложь, всякий раз, когда я кивком отрицаю, они считают, что я признаю [это]“ (Подосинов 1984: 116). В съответна бележка той коментира „*Эта жанровая оценка должна была, по-видимому, внушить римским почитателям Овидия особую жалость*“ и посочва „*Любопытная этнографическая параллель*“, като цитира Fr. Hauben и приема неговия анализ (Подосинов 1984: 202, бел. 458; срв. Podosinov 1987). Л. Гаспаров и С. Ошеров, които не познават публикацията на Hauben, коментират *Ovid. 5.10.41—42*⁵ и превеждат (Гаспаров, Ошеров 1978: 81):

„Если качну головой, соглашаясь иль не соглашаясь,

Мнение мое все равно против меня обратят.“

Изследванията на Fr. Hauben и Ал. Подосинов с нищо не промениха писанията за гетите⁶, макар текстът да е с изключителна важност и през 2007 г. да посочих, че „*Според Страбон, Елий Кат през 4 г. прехвърлил 50000 отвъдунавски гети в Мизия, а за точеният в Томи Овидий описва изумителен стереотип. Гетите кимали или клатели глава в знак на отрицание или съгласие обратното на обичайното. Този стереотип да се кима или върти глава в знак на съгласие или отрицание по противоположен на обичаен*

³ Тезата за „сарматизацията“ на Томи беше развита от (Магомедов 1981; срв. Подосинов 1977; Batty 1994); въпреки някои изследователи стигат и до други крайности, като подчертават „нереалностите“ в Овидиевото изгнание — виж (Brown 1985) и прегледа на (Ezquerro 2010); срв. за Томи (Danoff 1962).

⁴ За „Левия Понт“ (τα αριστερά του Ποντου) виж (Müller 1861: LXXIV sqq.) и цитатите в TLG; срв. (Подосинов 1985: 162—163, бел. 211). Ето защо точния превод на *Tristia* 5.10.14 трябва да е „и в наистина лявата земя на Скитското море“.

⁵ „Текст сомнителен: по-видимому, речь о том, что даже жесты согласия понимаются как несогласие и наоборот“ (Гаспаров, Ошеров 1978: 243).

⁶ Все пак (Stevens 2009: 178) отбелязва: „*First, Ovid's gestures, his only mechanism for meaning, may be misunderstood: at one point he describes how nods of assent are taken for negation and vice versa*“, като препраща към Fr. Hauben.

Рис. 1. Черно море (Абрахам Ортелиус, автор на първия в света модерен географски атлас). 1590 г.

Fig. 1. Pontos Euxeinos (by Abraham Ortelius, creator of the first modern atlas). 1590.

тия в Европа начин и днес представлява една от същностните отлики на българите“ (Орачев 2007: 71). Обърнах внимание на този факт и по-късно (Орачев 2013: 19–20), но не ми е известен български класически филолог, историк, етнолог или археолог, който да е взел сериозно отношение към текста и възникващата от него проблематика.

Същото важи и за румънските колеги, които иначе са твърде обстоятелствени, но в случая изводите от елегичното наблюдение на Овидий определено не изнасят на утвърдените в Румъния историографски концепции за гетите⁷. Впрочем (напреки изследването на Hauben) и в наши дни все още се предлага следния превод на Ovid. Trist. 5.10.35–42: „They hold communication in the common tongue: I have to make myself understood by gestures. Here I'm the barbarian no one comprehends, the Getae

laugh foolishly at my Latin words, and they often talk maliciously to my face, quite safely, taunting me perhaps for my exile. As is usual they think there's something wrong about my only nodding no or yes to what they say“ (Kline 2003).

Дойде времето и аз („на попрището жизнено към края“) да дам собствен превод и да коментирам Ovid. Trist. 5.10.35–42:

„Възможности имат те на общ език
да си хортуват,
а аз принуден съм със пръсти
да посочвам нещата.
Варваринът тук съм аз,
когото нивга не разбират,
и хили се на латинските ми думи
на гетите глупотевината.
Пред мен и за мене често
неприкрито и лошо приказват,
изгнанието мое е възможно
за вина да ми приписват.
Случва се, щото — когато някаква
лъжа за мен да казват,
всеки път, когато с кимане отричам,
че се съгласявам те разбират.“⁸

⁷ Те са наложени от (Pârvan 1926; 1928) в духа на постулатите на Nicolae Iorga за „румънската земя“, които се приемат и в наши дни: виж напр. оценката на (Blokke 2010) за влиянието на Хабсбургската империя върху „румънците в Трансилвания“, което било показвало, щото „Romanian experience is an example of European unity in diversity“ (<http://www.academia.edu/3908713/>); срв. (Verderly 1995, Zavatti 2014).

⁸ Срв. с превода на (Подосинов 1984: 116).

Повечето изследователи на този пасаж се концентрират върху „варварин“⁹, за да посочат, че елинското *βάρβαρος* е „точното понятие, с което древните гърци разграничават всички хора извън техния собствен кръг“ (Cadbury 1955: 342)¹⁰. Същото обаче правят на практика всички народи¹¹, а кимането с глава (нагоре-надолу) в знак на съгласие и нейното въртене (наляво-надясно) в знак на отрицание в Европа е характерно единствено за българите и може да се включи към „етническите стереотипи“.

Лично аз предпочитам да го определя като български поведенчески стереотип и защото твърдението на Hauben, че той се срещал и при гърците, се разминава с фактите. В Беломорието (Егейска Тракия) и днес кимат одобряващо с глава само онези възрастни вече грецизирани „славофони“, които в литературата се определят и като „македонски славяни“ (виж напр. Horncastle 2009), макар да са българи по произход¹². И това е несъмнено, защото българското одобрително кимане с глава се нарежда сред най-устойчивите поведенческо-народностни стереотипи. Същевременно и в Егейска Тракия (дн. Северна Гърция) понякога отрицателното въртене на глава се придружава с „дъ“ — звукова частица за подсилване на отрицанието („не“), която се произнася *инспираторно*. Това неизследвано от езиковедите „дъ“ наистина се среща и при гърците, като се изписва „τοου“¹³. При тях обаче този звук за отрицание се придружава с повдигане на главата нагоре, т.е. прави се точно обратното в сравнение с българския поведенчески стереотип.

Този вид стереотипи днес се изследват предимно от социални психолози (виж напр. Haslam et al. 1998; Стефаненко 1999; Özyürek et al. 2008; Kita 2009; Kettner, Carpendale

2013), антрополози (Morris et al. 1997), езиковеди (виж напр. Jakobson 1972; McNeill 2000; Миньяр-Белоручева, Покровская 2012) и рекламни специалисти (Halatyan 1996). Време е и колегите историци да разберат, че по правило и в „езиковото пространство“, и в „областта на жеста“¹⁴ подобни стереотипи се „засукват с майчиното мляко“ и няма как да се взаимстват, защото при тях човек не мисли, а действа подсъзнателно (срв. Миньяр-Белоручева, Покровская 2012). Интересът към „кимането с глава в знак на отрицание или съгласие“ (*nod gesture, nodding Yes or No*) е провокиран от Чарлс Дарвин през 1872 г., който посочва, че „кимането за „да“ е общо за много различни групи“ (Darwin 1913: 272 sqq.). На свой ред Роман Якобсон посочва колко е сложно да се оглеждат културните различия „като индикация дали един жест има естествен или конвенционален произход“ (Jakobson 1972: 92). Постепенно чрез интернет започнаха да се популяризират цяла редица неверни твърдения, които — наред с всичко друго, показват колко опасен може да бъде „Уикипедичния“ псевдоенциклопедизъм¹⁵.

Сред тях си заслужава тук да отбележа дълбоко погрешното виждане, че кимането с глава в знак на съгласие се е появило в България през VII век или пък че се било дължало на „Османското завоевание“¹⁶. Както вече посочих, не издържа критика и твърдението, че и елините били имали подобни жестове, откъдето специфичното кимане с глава се било разпространило и в Южна Италия преди „2000 години“¹⁷.

Ето защо поетизираното от Овидий през 12 г. сл. Хр. възприемане на кимането с глава у гетите буквално обезсмисля почти всичко писано по въпроса. При всички случаи когато се регистрира и анализира одобряващо кимане с глава (нагоре-надолу или пък на нейното въртене наляво-надясно в знак на за отрицание) в дн. Турция, Македония и Албания (Morris et al. 1997; Özyürek et al. 2008) трябва да се търси неговата по-древна подложка, до-

⁹ Виж за древногръцкото „измисляне на варварина“: (Hall 1999).

¹⁰ Срв. с представите за елини и „варвари“ във философските произведения (Müller 1980) и виж поспециално наблюденията „върху характера и границите на гръцките етнически предразсъдъци“ на (Tuplin 1999).

¹¹ Виж за „етноложките“ теории в античността (Müller 1972); и за евреите „варвари“ са онези τὰ ἔθνη, които са „нееврей“ (Pervo 2009: 673).

¹² В днешната гръцка част на Егейска Тракия (Беломорието — Яранов 1942), българите преднамерено се определят в литература и официални гръцки документи за „славофони“ — виж прегледа на (Karakasidou 1997; 2002; срв. Даскалов 1999; Яранов 1942а, а за проблемите на географското райониране: Яранов 1938).

¹³ [https://en.wikipedia.org/wiki/Nod_\(gesture\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Nod_(gesture)).

¹⁴ Виж за значението на римските жестове и акламации (Aldrete 1999).

¹⁵ [https://en.wikipedia.org/wiki/Nod_\(gesture\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Nod_(gesture)).

¹⁶ Виж напр. интернет-публикацията на (Kubilius 2018).

¹⁷ Виж (Morris et al. 1997); срв. (McClave et al. 2007; Kita 2009: 4—5; Kettner 2013). Тук следва да се има предвид, че „гръцката колонизация“ на Сицилия и Южна Италия стартира още в VIII—VII в. пр. Хр. (виж Палцева 1999; срв. Dunbabin 1948).

Рис. 2. Римски провинции Дакия, Мизия и Тракия (карта от Йохан Кристоф Вайгел).

Fig. 2. The Roman provinces of Dacia, Moesia and Thrace (map of Johann Christoph Weigel).

като наличието им и в Индия¹⁸ изисква допълнителни проучвания.

За гетите (*Гѣтаи*, *Getae*) се е натрупала толкова изобилна литература¹⁹, че намирам нейния преглед тук за излишен. Важното е, че в крайна сметка и на тях и изобщо на най-голямата европейска селска общност — траките, историографията отрежда съдбата да „изчезнат“ в рамките на германската теза за „Völkertode“²⁰ на „старите народи“²¹. Все пак специално на тракийската гетска общност чрез Касиодор и най-вече чрез готския историк Йордан (*„De origine actibusque Getarum — За произхода и делата на гетите“*) им е „позволено“ да се „германизират“ (Wolfram 2011), макар и само в рамките на „миграционния

мит“ (Christensen 2002; Geary 2002). За други изследователи пък те били „оцелели“, но чрез „раджпурите“ в Индия (Jhutti 2003).

Зарегистрираният у Овидий поведенчески стереотип („кимане с глава“ в знак на съгласие) у гетите обаче няма с какво друго да се обясни освен с факта, че и те, както и другите тракийски общности, които продължават да обитават бившите римски провинции Дакия, Мизия и Тракия (рис. 2), не само че не са „изчезнали“, но са се ввели като съществена част в българската народност. Наличните писмени известия и археоложки материали²² очертаха нищетата на германската теза за „Смъртта на старите народи“ и —

¹⁸ Виж напр. раздела „The Indian “Yes” Head Gesture“ у (Storti 2007).

¹⁹ Виж прегледите на (Tomaschek 1893; Ekholm 1936; Ekholm, Aldolfi 1954; срв. Danoff 1967; Bredow 2002; Левинский 2010, Йорданов 2011).

²⁰ Kraus 1903; срв. с прегледа на Müller-Lyer 1920.

²¹ Виж прегледа на (Demandt 1995: 591 sqq.).

²² Виж за „етническото“ интерпретиране на археоложките материали и култури под германско влияние прегледа на (Клейн 2000); срв. по-специално за Dacia/Romania (Ellis 1998). По принцип археолозите приписват на едни и същи „култури“ различни „етнически“ характеристики, за да ги свързват или пък да отричат техните връзки с българите: виж прегледа на (Curta 2013; срв. Винокуров 2011 и виж Коматарова-Балинова 2016 за северите). Стигна се дотам, щото някои изследователи да обявят ранната българска култура за „не-разгадан феномен“ (Fiedler 2008: 216).

колкото и парадоксално да звучи, буквално няма защо да се доказва, че гето-дакийските „племена“ са основната част на онези севернотракийски селски общности, които в писмените известия от края на VI в. сл. Хр. насетне започват да се обозначават на гръцки като *склабини* (Σκλάβήνοι) или *склавени* (Σκλαύηνοι), а на латински — *Sclaveni*, *Sclavi*, *Sclauini*²³.

По въпроса подготвям специално изследване (Orachev 2019), като една от отправните точки ще е и вече преведеното тук известие на Овидий, щото „*Exercent illi sociae commercia linguae: Per gestum res est significanda mihi*.“ Този „общ език“ кореспондира с редица дру-

ги данни — включително и от „История на августите“ (НА). Там се открива показателен текст за император Максимин Тракиец (235—238), който „*бил родом от тракийско селце, на границата с варварите; варвари били неговите баща и майка, от които единият е бил от страната на готите, а втората — от народа на аланите...*“, поради което „*говорел трудно латински, почти на тракийски език*“²⁴. Именно етапите във формирането на този „тракийски език“, а не някаква „гетизация“ на гръцкия или пък „сарматизация на Томи“, тепърва има да се изследват като едно балканско социо-културно койне от типа „*socia lingua*“.

Литература

- Ангелов Д. 1981. *Образуване на българската народност*. София: Наука и изкуство.
- Байбурун А. (ред.). 1985. *Етнически стереотипы поведения*. Москва.
- Бочкарева Ал. 2014. *Етнически стереотипы: основные методологические подходы к исследованию и особенности использования психосемантических методов*. Автореф. дисс. ... кандидата социологических наук. Ленинград: Наука, Ленинградское отделение.
- Винокуров Н. 2011. Погребальные комплексы античного и средневекового времени: разрыв традиции или преемственность (на примере городища и некрополя Артезиан). В: Зинько В. Н. (ред.). *XII Боспорские чтения. Боспор Киммерийский и варварский мир в период античности и средневековья. Взаимовлияния культур*. Сборник материалов международной конференции. Керчь: Деметра, 55—67.
- Гандева Р. 1949. Овидий. В: Кацаров Г. (съст.). *Извори за старата история и география на Тракия и Македония*. София: БАН.
- Гандева Р. 1968. Овидий и наследство на антична Добруджа. *ГСУ-ФЗФ* 62 (1), 1—110.
- Гаспаров М., Ошеров С. 1978. *Публий Овидий Назон. Скорбные элегии. Письма с Понта*. Москва: Наука.
- Даскалов Г. 1999. *Участта на българите в Егейска Македония 1936—1946*. София.
- Йорданов К. 2011. Добруджа през I-ото хил. пр. Хр. Гети. В: *История на Добруджа*. София, 131—236.
- Йорданов К. 1980. *Getica: I. Държава и религия от средата на II хил. до средата на IV в. пр. н. е.* ГСУ-ИФ 70 (1976), 57—82.
- Клейн Л. С. 2000. Археология в седле. (Косинна с разстояния в 70 лет). *Stratum plus* (4), 88—140.
- Коматарова-Балинова Е. 2016. Аспаруховите българи и северите — археологически срещи исторически свидетелства. *Известия на Националния археологически институт* 43, 197—216.
- Куклина И. 1999. Савроматы и сарматы у Овидия. В: Подосинов А. В. (отв. ред.). *Северное Причерноморье в античности. Вопросы источниковедения*. Москва: Восточная литература, 253—270.
- Левинский А. Н. 2010. История гетов в лесостепи Юго-Восточной Европы (конец VI — вторая половина IV вв. до н. э.). *Stratum plus* (3), 15—127.
- Магомедов А. Х. 1981. Овидий и сарматы. В: Магомедов А. Х. (отв. ред.). *Античные государства и варварский мир*. Межвузовский сборник статей. Орджоникидзе: СОГУ, 100—131.
- Мелюкова А. И. 1979. *Скифия и фракийский мир*. Москва: Наука.
- Миньяр-Белоручева А., Покровская М. 2012. Этнические стереотипы в современном языковом пространстве. *Национальный психологический журнал* 8 (2), 90—94.
- Никוליц И. Т. 1977. *Геты IV—III вв. до н. э. в Днестровско-Карпатских землях*. Кишинев: Штиинца.
- Никוליц И. Т. 1987. *Северные фракийцы в VI—I вв. до н. э.* Кишинев: Штиинца.
- Орачев Ат. 2007. *Римските императори на дохристиянския римски свят 1. От патриция Гай Юлий Цезар до овчаря Максимин I Тракиец*. София: Лотос Адвъртайзинг ООД.
- Орачев Ат. 2013. *Римските императори на дохристиянския римски свят 2. От Гордиан I до Нумериан*. София: Сдружение Черномор.
- Орачев Ат. 2018. *Диоклециан и спасяването на римския цивилизационен модел*. София: Борина.
- Пальцева Л. А. 1999. *Из истории архаической Греции: Мегары и мегарские колонии*. Санкт-Петербург: СПбГУ.
- Подосинов А. В. 1977. К проблеме достоверности сведений Овидия о скифах, сарматах и гетах. В: *Проблемы социально-экономической истории СССР* 2. Москва, 177—191.
- Подосинов А. В. 1985. *Произведения Овидия как источ-*

²³ Виж прегледа на (Curta 2001): той следва и български автори, които също игнорират наличието в откъднунавските земи през IV—VI в. сл. Хр. на севернотракийски общности за сметка на придошли „готи“ и „славяни“ (виж напр. Тъпкова-Заимова 1966; Ангелов 1981; Седов 2005).

²⁴ „*hic de vico Threiciae vicino barbaris, barbaro etiam patre et matre genetis, quorum alter e Gotia, alter ex Alanis genetis esse perhibetur et patri quidem nomen Micca, matri Hababa fuisse dicitur*“ (Орачев 2007: 227 сл.).

- ник по истории Восточной Европы и Закавказья. Текст, перевод, комментарий. Москва: Наука.
- Подосинов А.В. 1985а. Этнолингвистическая ситуация в Томи во время ссылки Овидия. В: XV Международна конференция по класически изследвания „Ейрене“. Тракия 7. София, 84—90.
- Седов В.В. 2005. *Славяне. Историко-археологическое исследование*. Москва: Знак.
- Стефаненко Т. 1999. *Этнопсихология*. Москва: Институт психологии РАН.
- Тъпкова-Займова В. 1966. *Нашествия и этнические промени на Балканите през VI—VII в.* София: БАН.
- Халатян А. 1996. *Национально-культурные компоненты в языке современной рекламы*. Дисс. ... канд. филол. наук. Москва.
- Шапошников В. 1991. Мироощущение человека вдали от родины (опыт этнолингвистического анализа литературы). В: Строгеецкий В.М. (отв. ред.). *Античность и раннее средневековье. Социально-политические и этнокультурные процессы*. Межвузовский сборник научных трудов. Нижний Новгород: НГПИ, 71—78.
- Яранов Д. 1938. Беломорска Тракия и Приморска Македония. Географски очерк. 1. Обща част. *ГСУ-ИФФ* 34, 1—139 (отд. отп.).
- Яранов Д. 1942. Българското Беломорие като географско понятие. *Беломорски преглед* 1, 1—11.
- Яранов Д. 1942а. Народостопанският състав на населението в Беломорската област през последните осемдесет години. *Беломорски преглед* 5, 291—371.
- Bakker J. 1946. *P. Ovidii Nasonis Tristium liber V*. Amsterdam; Paris.
- Batty R. 1994. On Getic and Sarmatian Shores: Ovid's Account of the Danube Lands. *Historia* 43, 88—111.
- Besslich S. 1972. Ovids winter in Tomis. *Zu Trist. III.10. Gymnasium* 79, 177—191.
- Blokker P. 2010. Romania at the Intersection of Different Europes. In: Arnason J.P., Doyle N. (eds.). *Domains and Divisions of European History*. Liverpool: Liverpool University Press, 161—180.
- Bredow I., von. 2002. Getae. *Brill's New Pauly* 5, 842—844.
- Brown A. 1985. The unreality of Ovid's Tomitan exile. *Liverpool Classical Monthly* 10 (2), 8—22.
- Cadbury H. 1955. *The Book of Acts in History*. London: A. and C. Black.
- Christensen A. 2002. *Cassiodorus, Jordanes and the History of the Goths. Studies in a Migration Myth*. Copenhagen: Museum Tusculanum Press.
- Classen J.-M. 2009. Tristia. In: Knox P.E. (dir.) *A Companion to Ovid. Blackwell Companions to the Ancient World*. Chichester; Malden: Wiley-Blackwell.
- Classen J.-M. 2008. *Ovid Revisited: The Poet in Exile*. London: Duckworth.
- Curta F. 2001. *The Making of the Slavs: History and Archaeology of the Lower Danube Region, c. 500—700*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Curta F. 2013. The Beginning of the Middle Ages in the Balkans. *Millenium 10. Jahrbuch zu Kultur und Geschichte des ersten Jahrtausends n. Chr.* Berlin; Boston, 145—214.
- Danoff Chr. 1962. Tomi. *Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft*. Suppl. 9, 1397—1428.
- Danoff Chr. 1967. Getai. *Der kleine Pauly* 2, 787—789.
- Darwin Ch. 1913. *The Expression of the Emotions in Man and Animals*. New York.
- Demandt Al. 1995. *Antike Staatsformen: Eine vergleichende Verfassungsgeschichte der Alten Welt*. Berlin: De Gruyter Akademie Forschung.
- Dunbabin T. 1948. *The western Greeks*. Oxford: Clarendon Press.
- Ekholm G., Alföldi A. 1954. The Peoples of Northern Europe: The Getae and Dacians. *The Cambridge Ancient History* 11, 46—90.
- Ekholm G. 1936. The Peoples of Northern Europe: The Getae and Dacians. *The Cambridge Ancient History* 11. URL: https://archive.org/stream/cambridgeancient015566mbp/cam-bridgeancient015566mbp_djvu.txt.
- Ehlers W. 1988. Poet und Exil. Zum Verständnis der Exildichtung Ovids. *Antike und Abenland* 34, 144—157.
- Ellis L. 1998. 'Terra deserta': population, politics, and the [de]colonization of Dacia. *World archaeology*. San Francisco: San Francisco State University.
- Ezquerro A. 2010. Ovid in Exile: Fact or Fiction? *Analele Stiintifice ale Universității Ovidius. Ser. Filolog.* 21, 107—126.
- Fiedler U. 2008. Bulgars in the Lower Danube Region. A Survey of the Archaeological Evidence and of the State of Current Research. In: Curta F. (ed.). *The Other Europe in the Middle Ages: Avars, Bulgars, Khazars, and Cumans*. Leiden; Boston: Brill, 151—236.
- Fol A. 1996. Thracians, Celts, Illyrians and Dacians. In: Hermann J., Zürcher E. (eds.). *History of Humanity. Scientific and Cultural Development III. From the Seventh Century BC to the Seventh Century AD*. London; New York; Paris: Routledge, 222—224.
- Gandeva R. 1968. Über die Sprache der Geten nach Ovids Werken "Tristia" und "Epistulae ex Ponto". *Известия на Института за български език* 17, 87—95.
- Gandeva R. 1969. Socia lingua in der Griechischen Polis Tomi zur Zeits Ovids. In: *Der Krise in der Griechischen Polis* 1. Berlin, 77—80.
- Geary P. 2002. *The Myth of Nation: The Medieval Origins of Europe*. Princeton; New York: Princeton University Press.
- Gehman H. 1915. Ovid's Experiences with Languages at Tomi. *Classical World: A Quarterly Journal on Antiquity* 11 (1), 50—55.
- Hall E. 1989. *Inventing the Barbarian: Greek Self-Definition through Tragedy*. Oxford: Clarendon Press.
- Haslam et al. 1998: Haslam S.A., Turner J.C., Oakes P.J., McGarty C., Reynolds K.J. 1998. The group as a basis for emergent stereotype consensus. *European Review of Social Psychology* 8, 203—239.
- Hauben Fr. 1975. Adnuo and Abnuo in Ovid Tristia 5.10.41—42. *The American Journal of Philology* 96 (1), 61—63.
- Hind J. 2007. Ovid and the Barbarians beyond the Lower Danube (Tristia 2.191—2; Strabo, Geogr. 7.3.17). *Dacia* 51, 241—245.
- Horncastle J. 2009. *The Pawn that would be King: Macedonian Slavs in the Greek Civil War, 1946—49*. URL: http://www.summit.sfu.ca/system/files/iritems1/16972/etd9955_JHorncastle.pdf.
- Jakobson R. 1972. Motor signs for yes and no. *Language and Society* 1 (1), 91—96.
- Jhutti S. 2003. *The Getes. Sino-platonic papers* 127. Philadelphia: University of Pennsylvania. URL: http://www.sino-platonic.org/complete/spp-127_getes.pdf.
- Karakasidou A. 1997. *Fields of wheat, hills of blood: Passages to nationhood in Greek Macedonia, 1870—1990*. Chicago; London: University of Chicago Press.

- Karakasidou A. 2002. Cultural illegitimacy in Greece: the Slavo-Macedonian “non-minority”. In: Clogg R. (ed.). *Minorities in Greece: aspects of a plural society*. London: Hurst & Company, 122—164.
- Kettner V., Carpendale J. 2013. *Developing gestures for no and yes. Head shaking and nodding in infancy*. URL: https://www.researchgate.net/publication/263579350_Developing_gestures_for_no_and_yes_Head_shaking_and_nodding_in_infancy.
- Kita S. 2009. Cross-cultural variation of speech-accompanying gesture: A review. *Language and Cognitive Processes* 24 (2), 145—167. URL: http://wrap.warwick.ac.uk/66214/2/WRAP_Kita_culture_and_gesture_LCP_v13-distrt%20%281%29.pdf.
- Kline A. 2003. *Ovid: The Poems of Exile (Tristia, Ex Ponto, Ibis)*. Book Five. Translated by A. S. Kline. URL: https://www.poetryintranslation.com/PITBR/Latin/OvidTristiaBkFive.php#anchor_Toc34217368.
- Kraus Fr. 1903. *Der Völkertod. Eine Theorie der Dekadenz* 1—2. Leipzig; Wien: Deuticke Verlag.
- Kubilius K. 2018. *Nonverbal Communication: Yes and No in Bulgaria*. URL: <https://www.tripsavvy.com/nodding-yes-and-no-in-bulgaria-1501211>.
- Mantzilas D. 2014. Le témoignage d’Ovide sur les peuples de la région du Pont-Euxin. In: *Pontus Euxinus. Commentarii Pilsnenses*. Srni [Rehbergae], 15—36. URL: <http://www.academia.edu/7242991/>.
- McClave et al. 2007: McClave E., Kim H., Tamer R., Mileff M. 2007. Head movements in the context of speech in Arabic, Bulgarian, Korean, and African-American Vernacular English. *Gesture* 3, 343—390.
- McNeill D. (ed.). 2000. *Language and gesture*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Millar F. 1993. Ovid and the Domus Augusta: Rome Seen from Tomoi. *Journal of Roman Studies* 83, 1—17.
- Morris et al. 1997: Morris D., Collett P., Marsh P., O’Shaughnessy M. 1997. *Gestures: Their origins and distribution*. London: Jonathan Cape.
- Müller K. 1972. *Geschichte der antiken Ethnographie und ethnologischen Theoriebildung*. Wiesbaden: Steiner.
- Müller R. 1980. Hellenen und “Barbaren“ in der griechischen Philosophie. In: *Menschenbild und Humanismus der Antike*. Leipzig: Verlag Philipp Reclam jun, 111—134.
- Müller-Lyer Fr. 1920. *The History of Social Development*. London: Allen & Unwin. URL: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.187283/page/n31>.
- Nagle B. 1980. *The Poetics of Exile: Program and Polemic in the Tristia and Epistulae ex Ponto of Ovid*. Collection Latomus 170. Bruxelles: Latomus.
- Özyürek et al. 2008: Özyürek A., Kita S., Allen S., Brown A., Furman R., Ishizuka T. 2008. Development of cross-linguistic variation in speech and gesture: Motion events in English and Turkish. *Developmental Psychology* 44 (4), 1040—1054.
- Orachev At. 2019. The Northern Thracian communities and their names in the Greek and Latin authors from the VI—VIII century AD. In: *First International Conference of the Institute of Free Researchers “Historeon”*. Plovdiv, in print.
- Ovid. 1924, repr. 1965. *Tristia. Ex Ponto*. Transl. by A. Wheeler. London; Cambridge: Harvard University Press.
- P. Ovidii Nasonis. 1995. *Tristia*. Ed J. Hall. Lipsiae: Teubner.
- Pârvan V. 1926. *Getica. O Protoistorie a Daciei*. București: Cultura Națională. URL: <http://www.cimec.ro/biblioteca-digitala/parvan/parvangetica/getica.htm>.
- Pârvan V. 1928. *Dacia: An Outline of the Early Civilizations of the Carpatho-Danubian Countries*. London; Cambridge: Cambridge University Press.
- Pervo R. 2009. *Acts (Hermeneia)*. Minneapolis: Fortress Press.
- Podosinov Al. 1987. *Ovids Dichtung als Quelle für die Geschichte des Schwarzmeergebiets*. XENIA. Konstanzer althistorische Vorträge und Forschungen 19. Konstanz.
- Podosinov Al. 1986. Hellenen und Barbaren im nordlichen und westlichen Schwarzmeergebiet am Anfang u. Z. (Einige Betrachtungen zum Problem der “Barbarisierung” der griechischen Städte). In: *Die Antike und Europa*. Zentrum und Peripherie in der antiken Welt. Restmes der 17. Berlin, 170—171.
- SHA: *Scriptores Historiae Augustae*. 1927. Leipzig: Hohl.
- Shchukin M. 1989. *Rome and the Barbarians in Central and Eastern Europe. 1st century B. C. — 1st century A. D.* 1—2. BAR IS 452. Oxford.
- Stevens B. 2009. Per gestum res est significanda mihi: Ovid and Language in Exile. *Classical Philology* 104 (2), 162—183.
- Storti Gr. 2007. *Speaking of India: Bridging the communication gap when working with Indians*. (Electronic book text). URL: <https://books.google.com/books?id=QDqkdaNwGwgC&pg=PA37>.
- Stroh W. 1981. Tröstende Museen: Zur literarhistorischen Stellung und Bedeutung von Ovids Exilgedichten. *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt* 2.31.4, 2638—2684.
- Syme R. 1978. *History in Ovid*. Oxford: University Press.
- TLG: *Thesaurus linguae Graecae. A Digital Library of Greek Literature*. URL: <http://stephanus.tlg.uci.edu/>.
- Tomaschek W. 1893. *Die alten Thraker* 1. Vienna: Tempusky.
- Tuplin C. 1999. Greek racism? Observations on the Character and Limits of Greek Ethnic Prejudice. In: Tsatskheladze G. R. (ed.). *Ancient Greeks West and East*. Leiden; Boston; Köln: Brill, 4—75.
- Tola El. 2008. Chronological Segmentation in Ovid’s Tristia. The Implicit Narrative of Elegy. In: Liveley G., Salzman-Mitchell P. (eds.). *Latin Elegy and Narratology*. Columbus: Ohio State University Press, 51—67.
- Verdery K. 1995. National Ideology and National Character in Interwar Romania. In: Banac I., Verdery K. (eds.). *National Character and National Ideology in Interwar Eastern Europe*. New Haven; Yale: Yale center for international and area studies, 103—133.
- Williams G. 1994. *Banished Voices: Readings in Ovid’s Exile Poetry*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wolfram H. 2011. Die Goten und ihre Geschichte. In: *Gotite/Goterna/Toθoi. New Studies on Gothic Cultural and Historical Heritage in the Bulgarian Lands (2007—2010)*. Sofia, 169—177.
- Zavatti Fr. 2014. *Romans, Dacians, Thracians, Slavs, or Pelasgians? A history of the debate on the ethnogenesis of the Romanian people since 17th century until the computer age*. URL: https://www.researchgate.net/publication/303975235_Romans_Dacians_Thracians_Slavs_or_Pelasgians_A_history_of_the_debate_on_the_ethnogenesis_of_the_Romanian_people_since_17th_century_until_the_computer_age.

References

- Angelov, D. 1981. *Obrazuvane na bălgarskata narodnost (The Making of the Bulgarians)*. Sofia: "Nauka i izkustvo" Publ. (in Bulgarian).
- Baiburin, A. K. (ed.). 1985. *Etnicheskie stereotipy povedeniia (Ethnic Patterns of Behavior)*. Leningrad: "Nauka" Publ. (in Russian).
- Bochkareva, A. V. 2014. *Etnicheskie stereotipy: osnovnye metodologicheskie podkhody k issledovaniyu i osobennosti ispol'zovaniia psikhosemanticheskikh metodov (Ethnic Stereotypes: the Main Methodological Approaches to Research and Features of Application of Psychosemantic Methods)*. PhD Thesis. Moscow: "Nauka" Publ. (in Russian).
- Vinokurov, N. 2011. In Zin'ko, V. N. (ed.). *Bospor Kimmeriskii i varvarskii mir v period antichnosti i srednevekov'ia. Vzaimovliianie kul'tur (Cimmerian Bosporus and Barbarian World in Antiquity and Middle Ages. Cross-Cultural Influences)*. Series: Bosporan Readings XII. Kerch: "BF Demetra" Publ., 55—67 (in Russian).
- Gandeva, R. 1949. In Katsarov, G. (comp.). *Izvori za starata istoriya i geografiya na Trakiya i Makedoniya (Sources for Ancient History and Geography of Thrace and Macedonia)*. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences (in Bulgarian).
- Gandeva, R. 1968. In *Godishnik na Sofijskiya universitet, Fakultet po zapadni filologii (Yearbook of the Sofia University, Department of Occidental Philology)* 62 (1), 1—110 (in Bulgarian).
- Gasparov, M. L., Oshero, S. A. (prep.). 1978. *Publii Ovidii Nazon. Skorbnye elegii. Pis'ma s Ponta (Ovid: Tristia, Epistulae ex Ponta)*. Moscow: "Nauka" Publ. (in Russian).
- Daskalov, G. 1999. *Uchastta na bălgarite v Egejska Makedoniya 1936—1946 (The Fate of Bulgarians in Aegean Macedonia in 1936—1946)*. Sofia (in Bulgarian).
- Jordanov, K. 2011. In *Istoriya na Dobrudzha (History of Dobruja)*. Sofia, 131—236 (in Bulgarian).
- Jordanov, K. 1980. In *Godishnik na Sofijskiya universitet. Istoricheski fakultet (Yearbook of Sofia University. Department of History)* 70 (1976), 57—82 (in Bulgarian).
- Klejn, L. S. 2000. In *Stratum plus. Archaeology and Cultural Anthropology* (4), 88—140 (in Russian).
- Komatarova-Balinova, E. 2016. In *Izvestiya na Natsionalniya arheologicheski institut (Bulletin of the National Institute of Archaeology)* 43, 197—216 (in Bulgarian).
- Kuklina, I. 1999. In Podosinov, A. V. (ed.). *Severnoe Prichernomor'ev antichnosti. Voprosy istochnikovedeniia (Northern Black Sea Region in the Classical Era: Issues of Source Studies)*. Moscow: "Vostochnaia Literatura" Publ., 253—270 (in Russian).
- Levinskii, A. N. 2010. In *Stratum plus. Archaeology and Cultural Anthropology* (3), 15—127 (in Russian).
- Magometov, A. Kh. 1981. In Magometov, A. Kh. (ed.). *Antichnye gosudarstva i varvarskii mir (Antique States and the Barbarian World)*. Ordzhonikidze: North Ossetian State University, 100—131 (in Russian).
- Meliukova, A. I. 1979. *Skifiia i frakiiskii mir (Scythia and the Thracian World)*. Moscow: "Nauka" Publ. (in Russian).
- Min'iar-Beloruicheva, A., Pokrovskai, M. 2012. In *Natsional'nyi psikhologicheskii zhurnal (National Psychological Journal)* 8 (2), 90—94. (in Russian).
- Niculitã, I. T. 1987. *Severnyie frakiitsy v VI—I vv. do n. e. (Northern Thracians in 6th — 1st centuries BC)*. Kishinev: "Știința" Publ. (in Russian).
- Niculitã, I. T. 1977. *Gety IV—III vv. do n. e. v Dnestrovsko-Karpatskikh zemliakh (The Getians in 4th — 3rd centuries BC in the Dniester-Carpathian Region)*. Kishinev: "Știința" Publ. (in Russian).
- Orachev, At. 2007. *Rimskite imperatori na dokhristianskiya rimski svyat (Roman Emperors of the Pre-Christian Roman World)* 1. *Ot patritsiya Gaj Yulij Tsezar do ovcharya Maksimin I Trakiets (From the Patricius Gajus Julius Caesar to the Shepherd Maximinus I Thrax)*. Sofia: "Lotos Advartajzing OOD" Publ. (in Bulgarian).
- Orachev, At. 2013. *Rimskite imperatori na dokhristianskiya rimski svyat (Roman Emperors of the Pre-Christian Roman World)* 2. *Ot Gordian I do Numerian (From Gordianus I to Numerianus)*. Sofia: "Sdruzhenie Chemomor" Publ. (in Bulgarian).
- Orachev, At. 2018. *Diokletian i spasyavaneto na rimskiya tsivilizatsionen model (Diocletian and the Rescue of the Roman Civilization Model)*. Sofia: "Borina" Publ. (in Bulgarian).
- Pal'tseva, L. A. 1999. *Iz istorii arkhaiskoi Gretsii: Megary i megarskie kolonii (From the History of Archaic Greece: Megara and Megarian Colonies)*. Saint Petersburg: Saint Petersburg State University (in Russian).
- Podosinov, A. V. 1977. In *Problemy sotsial'no-ekonomicheskoi istorii SSSR (Issues of Social-Economic History of the USSR)* 2. Moscow: Institute of History of the USSR, Academy of Sciences of the USSR, 177—191 (in Russian).
- Podosinov, A. V. 1985. *Proizvedeniia Ovidiia kak istochnik po istorii Vostochnoi Evropy i Zakavkaz'ia (Works of Ovid as a Source on the History of Eastern Europe and the Caucasus)*. Moscow: "Nauka" Publ. (in Russian).
- Podosinov, A. V. 1985. In *XV Mezhdunarodna konferentsiia po klasicheski izsledvaniia „Eirene” (15th International Conference for Classical Studies „Eirene”)*. Series: Trakiia (Thrace) 7. Sofia, 84—90 (in Russian).
- Sedov, V. V. 2005. *Slaviane: istoriko-arkheologicheskoe issledovanie (The Slavs: a Historical and Archaeological Study)*. Moscow: "Znak" Publ. (in Russian).
- Stefanenko, T. G. 1999. *Etnopsikhologiiia (Ethnic Psychology)*. Moscow: Institute of Psychology, Russian Academy of Sciences (in Russian).
- Tãpkova-Zaimova, V. 1966. *Nashestviya i etnicheski promeni na Balkanite prez VI — VII v. (Invasions and Ethnic Changes in the Balkans in 6th—7th Centuries)*. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences (in Bulgarian).
- Khalatyan, A. 1996. *Natsional'no-kul'turnye komponenty v iazyke sovremennoi reklamy (Ethnic and Cultural Components in the Language of Modern Advertising)*. PhD Diss. Moscow (in Russian).
- Shaposhnikov, V. 1991. In Stroetskii, V. M. (ed.). *Antichnost' i rannee srednevekov'e. Sotsial'no-politicheskie i etnokul'turnye protsessy (Classical Epoch and Early Middle Ages: Socio-Political and Ethnic-Cultural Processes)*. Nizhny Novgorod: Nizhny Novgorod State Pedagogical Institute, 71—78 (in Russian).
- Yaranov, D. 1938. In *Godishnik na Sofijskiya universitet, istorikofilologicheski fakultet (Yearbook of the Sofia University, Department of History and Philology)* 34, 1—139 (off-print) (in Bulgarian).
- Yaranov D. 1942. In *Belomorski pregled (Western Thracian Review)* 1, 1—11 (in Bulgarian).
- Yaranov D. 1942. In *Belomorski pregled (Western Thracian Review)* 5, 291—371 (in Bulgarian).
- Bakker, J. 1946. *P. Ovidii Nasonis Tristium liber V*. Amsterdam; Paris.
- Batty, R. 1994. On Getic and Sarmatian Shores: Ovid's Account of the Danube Lands. *Historia* 43, 88—111.
- Besslich, S. 1972. Ovid's winter in Tomis. *Zu Trist. III.10. Gymnasium* 79, 177—191.
- Blokker, P. 2010. Romania at the Intersection of Different Europes. In Amason, J. P., Doyle, N. (eds.). *Domains and Divisions of European History*. Liverpool: Liverpool University Press, 161—180.
- Bredow, I. von. 2002. Getae. *Brill's New Pauly* 5, 842—844.
- Brown, A. 1985. The unreality of Ovid's Tomitan exile. *Liverpool Classical Monthly* 10 (2), 8—22.
- Cadbury, H. 1955. *The Book of Acts in History*. London: A. and C. Black.
- Christensen, A. 2002. *Cassiodorus, Jordanes and the History of the Goths. Studies in a Migration Myth*. Copenhagen: Museum Tusculanum Press.
- Classen, J.-M. 2009. Tristia. In Knox, P. E. (dir.). *A Companion to*

- Ovid. *Blackwell Companions to the Ancient World*. Chichester; Malden: Wiley-Blackwell.
- Classen, J.-M. 2008. *Ovid Revisited: The Poet in Exile*. London: Duckworth.
- Curta, F. 2001. *The Making of the Slavs: History and Archaeology of the Lower Danube Region, c. 500—700*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Curta, F. 2013. The Beginning of the Middle Ages in the Balkans. *Millenium 10. Jahrbuch zu Kultur und Geschichte des ersten Jahrtausends n. Chr.* Berlin; Boston, 145—214.
- Danoff, Chr. 1962. Tomi. *Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft*. Suppl. 9, 1397—1428.
- Danoff, Chr. 1967. Getai. *Der kleine Pauly* 2, 787—789.
- Darwin, Ch. 1913. *The Expression of the Emotions in Man and Animals*. New York.
- Demandt, Al. 1995. *Antike Staatsformen: Eine vergleichende Verfassungsgeschichte der Alten Welt*. Berlin: De Gruyter Akademie Forschung.
- Dunbabin, T. 1948. *The western Greeks*. Oxford: Clarendon Press.
- Ekholm, G., Alföldi, A. 1954. The Peoples of Northern Europe: The Getae and Dacians. *The Cambridge Ancient History* 11, 46—90.
- Ekholm, G. 1936. The Peoples of Northern Europe: The Getae and Dacians. *The Cambridge Ancient History* 11. URL: https://archive.org/stream/cambridgeancient015566-mbp/cam-bridgeancient015566mbp_djvu.txt.
- Ehlers, W. 1988. Poet and Exil. Zum Verständnis der Exildichtung Ovids. *Antike und Abenland* 34, 144—157.
- Ellis, L. 1998. 'Terra deserta': population, politics, and the [de] colonization of Dacia. *World archaeology*. San Francisco: San Francisco State University.
- Ezquerria, A. 2010. Ovid in Exile: Fact or Fiction? *Analele Ştiinţifice ale Universităţii Ovidius. Ser. Filolog.* 21, 107—126.
- Fiedler, U. 2008. Bulgars in the Lower Danube Region. A Survey of the Archaeological Evidence and of the State of Current Research. In Curta, F. (ed.). *The Other Europe in the Middle Ages: Avars, Bulgars, Khazars, and Cumans*. Leiden; Boston: Brill, 151—236.
- Fol, A. 1996. Thracians, Celts, Illyrians and Dacians. In Herrmann, J., Zürcher, E. (eds.). *History of Humanity. Scientific and Cultural Development III. From the Seventh Century BC to the Seventh Century AD*. London; New York; Paris: Routledge, 222—224.
- Gandeva, R. 1968. Über die Sprache der Geten nach Ovids Werken "Tristia" und "Epistulae ex Ponto". *Izvestiya na Instituta za bălgarski ezik (Bulletin of the Institute of Bulgarian Language)* 17, 87—95.
- Gandeva, R. 1969. Socia lingua in der Griechischen Polis Tomi zur Zeits Ovids. In *Der Krise in der Griechischen Polis* 1. Berlin, 77—80.
- Geary, P. 2002. *The Myth of Nation: The Medieval Origins of Europe*. Princeton; New York: Princeton University Press.
- Gehman, H. 1915. Ovid's Experiences with Languages at Tomi. *Classical World: A Quarterly Journal on Antiquity* 11 (1), 50—55.
- Hall, E. 1989. *Inventing the Barbarian: Greek Self-Definition through Tragedy*. Oxford: Clarendon Press.
- Haslam, S.A., Turner, J.C., Oakes, P.J., McGarty, C., Reynolds, K.J. 1998. The group as a basis for emergent stereotype consensus. *European Review of Social Psychology* 8, 203—239.
- Hauben, Fr. 1975. Adnuo and Abnuo in Ovid Tristia 5.10.41—42. *The American Journal of Philology* 96 (1), 61—63.
- Hind, J. 2007. Ovid and the Barbarians beyond the Lower Danube (Tristia 2.191—2; Strabo, Geogr. 7.3.17). *Dacia* 51, 241—245.
- Horncastle, J. 2009. *The Pawn that would be King: Macedonian Slavs in the Greek Civil War, 1946—49*. URL: http://summit.sfu.ca/system/files/iritem1/16972/etd9955_JHorncastle.pdf.
- Jakobson, R. 1972. Motor signs for yes and no. *Language and Society* 1 (1), 91—96.
- Jhutti, S. 2003. *The Getes*. Sino-platonic papers 127. Philadelphia: University of Pennsylvania. URL: http://www.sino-platonic.org/complete/spp-127_getes.pdf.
- Karakasidou, A. 1997. *Fields of wheat, hills of blood: Passages to nationhood in Greek Macedonia, 1870—1990*. Chicago; London: University of Chicago Press.
- Karakasidou, A. 2002. Cultural illegitimacy in Greece: the Slavomacedonian "non-minority". In Clogg, R. (ed.). *Minorities in Greece: aspects of a plural society*. London: Hurst & Company, 122—164.
- Kettner, V., Carpendale, J. 2013. *Developing gestures for no and yes. Head shaking and nodding in infancy*. URL: https://www.researchgate.net/publication/263579350_Developing_gestures_for_no_and_yes_Head_shaking_and_nodding_in_infancy.
- Kita, S. 2009. Cross-cultural variation of speech-accompanying gesture: A review. *Language and Cognitive Processes* 24 (2), 145—167. URL: http://wrap.warwick.ac.uk/66214/2/WRAP_Kita_culture_and_gesture_LCP_v13-dist%20%281%29.pdf.
- Kline, A. 2003. *Ovid: The Poems of Exile (Tristia, Ex Ponto, Ibis)*. Book Five. Translated by A.S. Kline. URL: https://www.poetryintranslation.com/PITBR/Latin/OvidTristiaBkFive.php#anchor_Toc34217368.
- Kraus, Fr. 1903. *Der Völkertod. Eine Theorie der Dekadenz* 1—2. Leipzig; Wien: Deuticke Verlag.
- Kubilius, K. 2018. *Nonverbal Communication: Yes and No in Bulgaria*. URL: <https://www.tripsavvy.com/nodding-yes-and-no-in-bulgaria-1501211>.
- Mantzilas, D. 2014. Le témoignage d'Ovide sur les peuples de la région du Pont-Euxin. In *Pontus Euxinus. Commentarii Pilsenses*. Srni [Rehbergae], 15—36. URL: <http://www.academia.edu/7242991/>.
- McClave, E., Kim, H., Tamer, R., Mileff, M. 2007. Head movements in the context of speech in Arabic, Bulgarian, Korean, and African-American Vernacular English. *Gesture* 3, 343—390.
- McNeill, D. (ed.). 2000. *Language and gesture*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Millar, F. 1993. Ovid and the Domus Augusta: Rome Seen from Tomoi. *Journal of Roman Studies* 83, 1—17.
- Morris, D., Collett, P., Marsh, P., O'Shaughnessy, M. 1997. *Gestures: Their origins and distribution*. London: Jonathan Cape.
- Müller, K. 1972. *Geschichte der antiken Ethnographie und ethnologischen Theoriebildung*. Wiesbaden: Steiner.
- Müller, R. 1980. Hellenen und "Barbaren" in der griechischen Philosophie. In *Menschenbild und Humanismus der Antike*. Leipzig: Verlag Philipp Reclam jun, 111—134.
- Müller-Lyer, Fr. 1920. *The History of Social Development*. London: Allen & Unwin. URL: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.187283/page/n31>.
- Nagle, B. 1980. *The Poetics of Exile: Program and Polemic in the Tristia and Epistulae ex Ponto of Ovid*. Collection Latomus 170. Bruxelles: Latomus.
- Özyürek, A., Kita, S., Allen, S., Brown, A., Furman, R., Ishizuka, T. 2008. Development of cross-linguistic variation in speech and gesture: Motion events in English and Turkish. *Developmental Psychology* 44 (4), 1040—1054.
- Orachev, At. 2019. The Northern Thracian communities and their names in the Greek and Latin authors from the VI—VIII century AD. In *First International Conference of the Institute of Free Researchers "Historeon"*. Plovdiv, in print.
- Ovid. 1924, repr. 1965. *Tristia. Ex Ponto*. Transl. by A. Wheeler. London; Cambridge: Harvard University Press.
- P. Ovidii Nasonis. 1995. *Tristia*. Ed J. Hall. Lipsiae: Teubner.
- Pârvan, V. 1926. *Getica. O Protoistorie a Daciei*. Bucureşti: Cultura Naţională. URL: <http://www.cimec.ro/biblioteca-digitala/parvan/parvangetica/getica.htm>.
- Pârvan, V. 1928. *Dacia: An Outline of the Early Civilizations of the Carpatho-Danubian Countries*. London; Cambridge: Cambridge University Press.
- Pervo, R. 2009. *Acts (Hermeneia)*. Minneapolis: Fortress Press.
- Podosinov, Al. 1987. *Ovids Dichtung als Quelle für die Geschichte des Schwarzmeergebiets*. XENIA. Konstanzer althistorische Vorträge und Forschungen 19. Konstanz.
- Podosinov, Al. 1986. Hellenen und Barbaren im nördlichen und westlichen Schwarzmeergebiet am Anfang, u.Z. (Einige Betrachtungen zum Problem der "Barbarisierung" der griechischen Städte). In *Die Antike und Europa*. Zentrum und Peripherie in der antiken Welt. Restmes der 17. Berlin, 170—171.
- Scriptores Historiae Augustae*. 1927. Leipzig: Hohl.

- Shchukin, M. 1989. *Rome and the Barbarians in Central and Eastern Europe. 1st century B.C. — 1st century A.D.* 1—2. BAR IS 452. Oxford.
- Stevens, B. 2009. Per gestum res est significanda mihi: Ovid and Language in Exile. *Classical Philology* 104 (2), 162—183.
- Storti, Gr. 2007. *Speaking of India: Bridging the communication gap when working with Indians*. (Electronic book text). URL: <https://books.google.com/books?id=QDqkdaNwGwgC&pg=PA37>.
- Stroh, W. 1981. Tröstende Musen: Zur literarhistorischen Stellung und Bedeutung von Ovids Exilgedichten. *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt* 2.31.4, 2638—2684.
- Syme, R. 1978. *History in Ovid*. Oxford: University Press.
- Thesaurus linguae Graecae. A Digital Library of Greek Literature*. URL: <http://stephanus.tlg.uci.edu/>.
- Tomaschek, W. 1893. *Die alten Thraker* 1. Vienna: Tempsky.
- Tuplin, C. 1999. Greek racism? Observations on the Character and Limits of Greek Ethnic Prejudice. In Tsetskhladze, G. R. (ed.). *Ancient Greeks West and East*. Leiden; Boston; Köln: Brill, 4—75.
- Tola, El. 2008. Chronological Segmentation in Ovid's Tristia. The Implicit Narrative of Elegy. In Liveley, G., Salzman-Mitchell, P. (eds.). *Latin Elegy and Narratology*. Columbus: Ohio State University Press, 51—67.
- Verdery, K. 1995. National Ideology and National Character in Interwar Romania. In Banac, I., Verdery, K. (eds.). *National Character and National Ideology in Interwar Eastern Europe*. New Haven; Yale: Yale center for international and area studies, 103—133.
- Williams, G. 1994. *Banished Voices: Readings in Ovid's Exile Poetry*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wolfram, H. 2011. Die Goten und ihre Geschichte. In *Gotite/Goterna/Toθoi. New Studies on Gothic Cultural and Historical Heritage in the Bulgarian Lands (2007—2010)*. Sofia, 169—177.
- Zavatti, Fr. 2014. *Romans, Dacians, Thracians, Slavs, or Pelasgians? A history of the debate on the ethnogenesis of the Romanian people since 17th century until the computer age*. URL: https://www.researchgate.net/publication/303975235_Romans_Dacians_Thracians_Slavs_or_Pelasgians_A_history_of_the_debate_on_the_ethnogenesis_of_the_Romanian_people_since_17th_century_until_the_computer_age.

Статья поступила в номер 3 февраля 2019 г.

Atanas Orachev (Ahtopol, Bulgaria). PhD on History. Black Sea Stranja Association¹.

Орачев Атанас (Ахтопол, България). Кандидат исторических наук. Ассоциация «Черноморская Странджа».

E-mail: aso_1953@abv.bg

Address: ¹ Neptun St., 3, Ahtopol, 8280, Bulgaria

Список сокращений

АВЕС	— Археология Восточно-Европейской степи. Саратов.
АГОИАМЗ	— Астраханский государственный объединенный историко-архитектурный музей-заповедник. Астрахань.
АДСВ	— Античная древность и средние века. Свердловск.
АДУ	— Археологічні дослідження в Україні. Київ.
АЕС	— Археология Евразийских степей. Казань.
АИК	— Археологические исследования в Крыму. Симферополь.
АИУ	— Археологические исследования на Украине. Киев.
АКМ	— Археологическая карта Молдавии. Кишинёв.
АЛЛУ	— Археологічний літопис Лівобережної України. Полтава.
АН МССР	— Академия наук Молдавской ССР. Кишинёв.
АН РТ	— Академия наук Республики Татарстан. Казань.
АН СССР	— Академия наук СССР. Москва.
АНО НИЦ	— Автономная некоммерческая организация «Научно-исследовательский центр по сохранению культурного наследия». Саратов.
АО	— Археологические открытия. Москва.
АС	— Археологический съезд.
АЭАЕ	— Археология, этнография и антропология Евразии. Новосибирск.
БАН	— Българската Академия на науките. София.
БГИАМЗ	— Болгарский государственный историко-архитектурный музей-заповедник. Болгар.
БГИАПМЗ	— Билярский государственный историко-археологический и природный музей-заповедник. Билярск.
БИ	— Боспорские исследования. Симферополь; Керчь.
БНЦ СО РАН	— Бурятский научный центр Сибирского отделения Российской Академии наук. Улан-Удэ.
БСП	— Българите в Северното Причерноморие. Одесса.
ВАШ	— университет «Высшая Антропологическая Школа». Кишинёв.
ВВМ	— Весник Војног музеја. Београд.
ВГУ	— Воронежский государственный университет. Воронеж.
ВДИ	— Вестник древней истории. Москва.
ВИГл	— Војно-историјски гласник. Београд.
ВИСб	— Военно-исторически сборник. София.
ВКЛ	— Великое княжество Литовское.
ВКНЛУ	— Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Київ.
ВНОТ	— Вестник научного общества татароведения. Казань.
ВНУ «ЛП». АД	— Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Армія та держава. Львів.
ВолГУ	— Волгоградский государственный университет. Волгоград.
ГАСО	— Государственный архив Саратовской области. Саратов.
ГИАМЗ	— Государственный историко-археологический музей-заповедник.
ГИМ	— Государственный исторический музей. Москва.
ГМИИ РТ	— Государственный музей изобразительных искусств Республики Татарстан. Казань.
ГЭ	— Государственный Эрмитаж. Ленинград / Санкт-Петербург.
ДВГУ	— Дальневосточный государственный университет. Владивосток.
ДВНЦ АН СССР	— Дальневосточный научный центр Академии наук СССР. Владивосток.
ДВО РАН	— Дальневосточное отделение Российской Академии наук. Владивосток.
ДонГУ	— Донецкий государственный университет. Донецк.
ДонНУ	— Донецкий национальный университет. Донецк.
ДП	— Древнее Причерноморье, Одесса.
ДСПиК	— Древности Степного Причерноморья и Крыма. Запорожье.
ДСЦА	— Древности Сибири и Центральной Азии. Горно-Алтайск.
ЖМНП	— Журнал Министерства народного просвещения. Санкт-Петербург.
ЗГУ, ЗНУ	— Запорожский государственный (национальный) университет. Запорожье.
ЗО	— Золотоордынское обозрение. Казань.
ЗООА	— Записки Одесского археологического общества. Одесса.
ЗОКМ	— Запорожский областной краеведческий музей. Запорожье.
ЗОНТОАМ	— Записки отдела нумизматики и торевтики Одесского археологического музея. Одесса.
ЗООИД	— Записки Одесского общества истории и древностей. Одесса.
ЗОРСА	— Записки отдела русской и славянской археологии. Санкт-Петербург.

ЗРВИ	— Зборник радова Византолошког института. Београд.
ЗЦ	— Золотоордынская цивилизация. Казань.
ИА АН РТ	— Институт археологии им. А. Х. Халикова Академии наук Республики Татарстан. Казань.
ИА НАНУ	— Институт археологии Национальной академии наук Украины. Киев.
ИА РАН	— Институт археологии Российской Академии наук. Москва.
ИАИАИАНД	— Историко-археологические исследования в Азове и на Нижнем Дону. Азов.
ИАК	— Известия Императорской археологической комиссии. Санкт-Петербург.
ИАК РАН	— Институт археологии Крыма Российской академии наук. Симферополь.
ИВ РАН	— Институт востоковедения Российской Академии наук. Москва.
ИВИ РАН	— Институт всеобщей истории Российской Академии наук. Москва.
ИЕИМ	— Известия на Етнографския институт и музей. София.
ИИ АН РТ	— Институт истории им. Ш. Марджани Академии наук Республики Татарстан. Казань.
ИИВЕ	— Исследования по истории Восточной Европы. Минск.
ИИВИ	— Известия на Института за военна история. София.
ИИДС	— Известия на Историческото дружество в София. София.
ИИМ Кюстендил	— Известия на Историческия музей — Кюстендил.
ИИМК	— Институт истории материальной культуры Российской Академии наук. Ленинград / Санкт-Петербург.
ИМКУ	— История материальной культуры Узбекистана. Ташкент; Самарканд.
ИМЮИБ	— Известия на музеите в Югоизточна България. Пловдив.
ИНАИ	— Известия на националния археологически институт. София.
ИНМВ	— Известия на народния музей във Варна. Варна.
ИТОИАЭ	— Известия Таврического общества истории, археологии и этнографии. Симферополь.
ИТУАК	— Известия Таврической ученой архивной комиссии. Симферополь.
ИЯЛИ, ИЯЛИ АН РТ	— Институт языка, литературы и истории им. Г. Ибрагимова Академии наук Республики Татарстан. Казань.
ІА НАНУ	— Інститут археології Національної Академії Наук України. Київ.
ІУ НАНУ	— Інститут історії України Національної Академії Наук України. Київ.
КБН	— Корпус боспорских надписей. Москва.
КД; ІК	— Княжа доба: історія і культура. Львів.
КДПУ	— Кіровоградський державний педагогічний університет. Кіровоград.
КЗВМ СУАК	— Книга записи вещей музея Саратовской ученой архивной комиссии, Саратов.
КСИА	— Краткие сообщения Института археологии. Москва.
КСИА АН УССР	— Краткие сообщения Института археологии Академии наук Украинской ССР. Киев.
КСИИМК	— Краткие сообщения о докладах и полевых исследованиях Института истории материальной культуры АН СССР. Москва; Ленинград / Санкт-Петербург.
КубГУ	— Кубанский государственный университет. Краснодар.
ЛГУ	— Ленинградский государственный университет. Ленинград.
ЛНУ	— Львівський національний університет. Львів.
МА К(П)ФУ	— Музей археологии Казанского (Поволжского) федерального университета. Казань.
МАВДС	— Материалы по археологии Волго-Донских степей. Волгоград.
МАИАСК	— Материалы по археологии и истории античного и средневекового Крыма. Севастополь; Тюмень; Нижневартовск.
МАИЭТ	— Материалы по археологии, истории и этнографии Таврии. Симферополь; Керчь.
МарГУ	— Марийский государственный университет. Йошкар-Ола.
МГУ	— Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова. Москва.
МДАПВ	— Матеріали та дослідження з археології Прикарпаття та Волини. Львів.
МДАСУ	— Матеріали та дослідження з археології Східної України. Луганськ.
МИА	— Материалы и исследования по археологии СССР. Москва; Ленинград.
НАВ	— Нижневолжский археологический вестник. Волгоград.
НАН	— Национальная академия наук.
НАНУ	— Национальная Академия наук Украины. Киев.
НВУУ	— Науковий вісник Ужгородського університету. Ужгород.
НГПИ	— Нижегородский государственный педагогический институт им. М. Горького. Нижний Новгород.
НГУ	— Новосибирский государственный университет. Новосибирск.
НиЭ	— Нумизматика и эпиграфика. Москва.
НКЦ	— Национальный культурный центр.
НМ РТ	— Национальный музей Республики Татарстан. Казань.
НЭ	— Нумизматика и эпиграфика. Москва.
ОАК	— Отчёты Императорской археологической комиссии. Санкт-Петербург.
ОІКМ	— Одеський історико-краєзнавчий музей. Одеса.
ОНУ	— Одесский национальный университет. Одесса.
ПА	— Поволжская Археология. Казань.
ПУУ	— Питання історії України. Чернівці.
ПСРЛ	— Полное собрание русских летописей.
РА	— Российская археология. Москва.
РАЕ	— Российский археологический ежегодник. Санкт-Петербург.

РАН	— Российская Академия наук. Москва.
РАНХиГС	— Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации. Москва.
РГВИА	— Российский государственный военно-исторический архив. Москва.
РИМ	— Регионален исторически музей. Варна.
РСМ	— Раннеславянский мир. Археология славян и их соседей. Москва.
РФК	— развитие функций круга.
РФСОН	— Российский фонд содействия образованию и науке. Москва.
СА	— Советская археология. Москва.
САИ	— Свод археологических источников. Москва; Ленинград.
СБАН	— Списание на Българската Академия на науките. София.
СГУ	— Саратовский государственный университет. Саратов.
СГЭ	— Сообщения Государственного Эрмитажа. Санкт-Петербург.
СМЛ	— Славяно-молдавские летописи XV—XVI вв. Москва.
СНУ	— Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля. Луганськ.
СОГУ	— Северо-Осетинский государственный университет им. К.Л. Хетагурова. Орджоникидзе.
СОИКМ	— Самарский областной историко-краеведческий музей им. П.В. Алабина. Самара.
СПбГУ	— Санкт-Петербургский государственный университет. Санкт-Петербург.
ССПіК	— Старожитності степового Причорномор'я і Криму. Запоріжжя.
СУАК	— Саратовская ученая архивная комиссия, Саратов.
СЭ	— Советская Этнография. Москва.
ТГЭ	— Труды Государственного Эрмитажа. Санкт-Петербург.
ТНКП	— Татарский народный комиссариат просвещения. Казань.
Труды ГИМ	— Труды Государственного Исторического музея. Москва.
ТСУАК	— Труды Саратовской ученой архивной комиссии. Саратов.
УАВ	— Уфимский археологический вестник. Уфа.
УЖ	— Український історичний журнал. Київ.
УПЦ КП	— Украинская Православная Церковь Киевского Патриархата.
УТОПІК	— Українське Товариство охорони пам'яток історії та культури. Київ.
ЦАИ АГПА	— Центр археологических исследований Армавирской государственной педагогической академии. Армавир.
ЦП НАНУ	— Центр пам'яткознавства НАН України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Київ.
ЮБК	— Южный берег Крыма.
ЮНЦ РАН	— Южный научный центр Российской Академии наук. Ростов-на-Дону.
AARMSI	— Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice. București.
Akadosmos	— Akadosmos. Revistă de știință, inovare, cultură și artă. Chișinău.
AM	— Arheologia Moldovei. Iași.
ArhMed	— Arheologia medievală. Cluj Napoca.
ArhMold	— Arheologia Moldovei. Iași.
ARSR	— Academia Republicii Socialiste România. București.
ASCSA	— American School of Classical Studies at Athens.
BAR IS	— British Archaeological Reports, International Series. Oxford.
BSMRHA	— Bolgar State Museum-Reservation of History and Architecture. Bolgar.
BSNR	— Buletinul Societății Numismatice Române. București.
CCDJ	— Cultură și civilizație la Dunărea de Jos. Călărași.
CIG	— Corpus Inscriptionum Graecarum. Berolini.
CN	— Cercetări Numismatice. București.
DIR	— Documente privind istoria României. București.
DOP	— Dumbarton Oaks Papers. Cambridge, Mass.
IA URZ	— Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego. Rzeszów.
ICOMOS	— International Council on Monuments and Sites. Paris.
IOSPE	— Inscriptiones orae septentrionalis Ponti Euxini Graecae et Latinae. Petropoli.
NMRT	— National Museum of the Republic of Tatarstan. Kazan.
NyJAMÉ	— A Nyíregyházi Jósa András Múzeum évkönyve. Nyíregyháza.
PAU	— Polska Akademia Umiejętności. Kraków.
RESEE	— Revue des Études Sud-Est Européennes. București.
SCIV	— Studii și Cercetări de Istorie Veche. București.
SCIVA	— Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie. București.
SFECAG	— Société Française d'Étude de la Céramique Antique en Gaule. Marseille.
SH	— State Hermitage. Saint Petersburg.
Stratum plus	— Stratum plus. Археология и культурная антропология. Санкт-Петербург; Кишинёв; Одесса; Бухапест.
UNESCO	— United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Paris.
VH	— Vojenská história. Bratislava.
WAW	— Wydawnictwo i Agencja Informacyjna WAW Grzegorz Wawoczny. Racibórz.